

Frank Sára

joghallgató (PTE-ÁJK) a Civilisztika Tagozat tagja

A személyiségi jogok kialakulása és fejlődése – történeti áttekintés az új Ptk. tükrében

I. Bevezető gondolatok

A személyiségi jogok az ember egész életében meghatározó jogai. Áthatják a mindennapokat, bár sokszor szinte észrevétlenül, mégis szinte minden percben érvényesülnek és sajnos számtalanszor sérülnek is. Nem véletlen, hogy a személyiségi jogokat lefedő jogirodalom is széleskörű, nehéz a témát olyan szemszögből megközelíteni, amelyből már más szerző ne tette volna. A következő sorokban a személyiségi jogok kialakulását mutatom be néhány történelmi – szükség szerint magyar és nem magyar – megállón keresztül, a végállomás a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény a (továbbiakban Ptk.) lesz. A szóban forgó jogterületet ebből az aspektusból is többen vizsgálták már, többek között Szladits Károly, Balás P. Elemér, Sólyom László és Kecskés László. Tanulmányom kifejezett célja a személyiségi jogok történetének áttekintése a korábban említett szerzők művei, nézőpontjai összefoglalása alapján, majd mindezeket rávetítem a Ptk.-ra, hogy végül egy teljes fejlődési ívet írjak le. Ehhez az is hozzájárul, hogy a tanulmányban felhasznált irodalom egy része még jóval az új Ptk. hatályba lépése előtt íródott.

Úgy gondolom, hogy a személyiségi jogok megértésében sokat segít, ha tudjuk, hogyan alakultak ki. Ezt a Tamási Áron idézet is alátámasztja, amely szerint: „*Aki nem ismeri múltját, nem értheti a jelent, amely a jövőnek hordozója*”. Ez igaz a személyiségi jogokra is, elsősorban azért, amit az előző bekezdésben említettem: a jognak azon területéről beszélünk, amely az ember életének minden napját kivétel nélkül áthatja. Tanulmányomban a fejlődési ív bemutatása mellett azt is céлом bebizonyítani, hogy a személyiségi jogok – bár sokat tárgyalt területnek számítanak –, a téma kutatását fontossága miatt mégsem lehet abbahagyni, és mindig van olyan szemszög, amely feltárandó újdonságokat rejt magában.

Dolgozatom címéhez hűen maradva igyekszem a személyiségi jogokat minél több szempontból megvizsgálni, és kutatásom eredményeinek bemutatását a magyar szabályozás változásainak ismertetésével zárom, hogy minél átfogóbb képet nyújtsak a személyiségi jogok mai helyzetéről. Már a történeti áttekintőben is céloom minél több magyar példával ismertetni ezen jogok fejlődését.

II. A személyiségi jogok kialakulásának története

II. 1. A „személyiségi jogok” és a Biblia

A személyiségi jogok elméleti megjelenése hosszú időre vezethető vissza, jogi elismerést mégis későn, a XIX. században nyertek. Az emberek sosem voltak egyformák, egyedi személyiségük mindig is létezett, a külső, illetve fizikai tulajdonságaik és vagyoni viszonyaik mellett ez tett különbséget ember és ember között. A jog számára azonban éppen ez jelentette a kihívást: különbséget tenni a vagyoni és nemvagyoni viszonyok között. Fontos megjegyezni, hogy a következő rendelkezések nem tekinthetők mai értelemben vett személyiségi jogoknak, csupán azok előzményeinek: olyan szabályok, amelyeknek alapja az ember személye, személyisége, de egységes kategóriát nem alkotnak, csupán törvények sokaságából emeljük ki őket akkor, amikor a modern személyiségi jogok lehetséges gyökereit keressük.

Vizsgálódásom már a személyiségi jogok történetének elején kettéágazik, hiszen kiindulópontként választhatnám a kereszténységet vagy a római jogot: mindkettő más-más úton indít el, amelyek természetesen később, a történelem során együtt fejlődtek tovább, hol eltűntek, hol összefonódtak, kölcsönös hatást gyakorolva az éppen aktuális jogi irányzatokra, gondolkodásmódokra. A kereszténységben jelentős és írott „személyiségi jogi” utalás a Tízparancsolatban található. Néhány parancsolat magyar fordítása erős hasonlóságot mutat a magyar Polgári Törvénykönyv mai szövegével, amelyet a következő táblázatban ismertetek:

TÍZPARANC SOLAT	2013. ÉVI V. TÖRVÉNY A POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYVRŐL
V. Ne ölj!	2:43. § a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése
VI. Ne paráználkodj! VII. Ne lopj! IX. Felebarátod házastársát ne kívánd! X. Mások tulajdonát ne kívánd!	2:43. § b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése
IV. Atyádat és anyádat tiszteld! VIII. Ne hazudj és mások becsületében kárt ne tégy!	2:43. § d) a becsület és a jó hírnév megsértése
II. Isten nevét hiába ne vedd!	2:43. § f) a névviseléshez való jog megsértése ¹

¹ Saját készítésű ábra

Balás P. Elemér szavaival élve: „A külső világtól független személyiség koncepciója keresztény gondolat [...]. A véges világgal szemben a végtelenség eszméjét a kereszténység alkalmazza elsősorban az emberre, még pedig kivétel nélkül minden emberre, a rabszolgára is, aki az antik felfogás szerint dolog [...]. A keresztény gondolatörben élő ember aztán alkalmazza a végtelenség eszméjét a dolgokra is, a külső világ emberenkívüli tárgyaira, ezeket is végtelen erőfejlesztésre képesnek tekinti, a „kész” természeti adottságaikon túl is, az ember behatása alatt, úgyhogy a dolgok új mozgóképességéhez jutnak annál fogva, mert rajtuk az emberi szelleme, személyiségnek bélyege. Így a dolgok elszemélyesiednek, [...] és felemelkednek a személyiség magasabb régióiba.”² Ezek alapján úgy tűnik, hogy a kereszténység felfogásában a vagyoni jellegű javak alkalmazkodnak a nem vagyoni jellegű javakhoz.

II.2. A személyiségi jogok és a római jog

A római jogban a személyiségről és annak védelméről aránylag kevés szabályt találunk, de a személy (*persona, caput*) már a legrégebb jogforrásokban is megjelenik. Az ember a jogok és kötelezettségek hordozója, legfőképpen a vagyonnal kapcsolatos jogok és kötelezettségek hordozója. Az emberi szabadság pedig a szabad ember-rabszolga ellentétben jelenik meg.³ A *Digestákban* is fellelhető egy korai, az ember személyével kapcsolatos rendelkezés. Domitius Ulpianus szerint: „ha valaki fiatal lányokat szólít le, még ha szolgáruhában vannak is, sértést követ el, bár enyhébbet. Még sokkal kevésbé súlyos a sértés, ha olyan nőket szólít le, akik nem tisztességes nők módjára, hanem utcalányhoz illően vannak öltözve. [...] Aki csúnya szavakat használ, nem a szemérmert sérti, hanem személyisértést követ el. Más leszólítani, más kísérgetni. Aki leszólít, szavaival sérti a szemérmert, aki kísérget, az egyszerűen némán, de gyakran jár a másik után. Gyakran az ilyen sűrű kíséret önmagában nem kís meggyalázás.”⁴

A római jogban az ember személyével kapcsolatos jogok védelmét a magánbűncselekmények (*delicta privata*) intézménye szolgálta, melynek egyetlen joghatása volt: a büntetés.⁵ Felmerül a kérdés, hogy a személyiségi jogok gyökere az *iniuria* is lehet, amely az ember személyének jogellenes és szándékos megsértése, és ami már a tizenkét táblás törvényben is megjelenik.⁶ Azonban a magánadeliktum intézményét nem tekinthetjük a személyiségi jogok történeti előzményeinek.⁷ Ezt Balás P. Elemér is alátámasztja azzal, hogy az *iniuriát* azért nem lehet a mai személyiségi jogok csírájának tekinteni, mert az lényegében pönális jellegű volt, míg a modern személyiségi jog lényege a magánjogi jelleg.⁸

² Szladits Károly: A magyar magánjog. Első kötet. Általános rész. Személyi jog. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest 1941. 638. o.

³ Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme. A sajtó- helyreigazítás. HVG – ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2001. 15. o.

⁴ A római jog világa. Gondolat, 1973., 133. o. Idézi: Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme. A sajtó- helyreigazítás. HVG – ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2001. 15. o.

⁵ Petrik: i. m. 15.- 16. o.

⁶ Petrik: i. m. 16. o.

⁷ Petrik: i. m. 17. o.

⁸ Szladits: i. m. 639. o.

II.3. Személyiségi jogi utalások I. István törvényeiben (1020-1038 között)

Tovább haladva az időben, a magyar történelemből hoznék példát: I. István törvényeiben a becsületsértésre, a jó hírnév megsértésére, valamint a személyes szabadág megsértésére vonatkozó szabályokat véltem felfedezni, szép számmal. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a király láthatóan szigorú büntetéseket szabott ki ezen magatartások tanúsításának megtorlására. Szent István Király Dekrétumainak Első Könyv 10. fejezete „A kegyességről és irgalmasságról és egyéb jószágos cselekedetekről” címet kapta, a 10. §-a így rendelkezik: „*légy tisztességtudó, hogy soha senkit szántsándékból gyalázzattal ne illess.*” – Javasolja a király Imre hercegnek A Második Könyv 53. fejezete a király rágalalmazóiról szól, a következőképpen: „*ha ki valamely ispánnak vagy mást keresztyén embernek álnokul ezt mondja: Hallám vesztetre szólni a királyt, és reá bizonykodik a dolog, haljon meg.*” Az 54. fejezet azokról szól, akik a király udvarló népe között koholnak hazugságokat: „*ha valaki két ispánt hazug hírhordozással áltat és hallgatásra bírja őket, hogy ördögi ravaszsággal meghasonlást szerezzzen közöttök, fizesse meg kétszer hamis nyelve válttságát a hazugságért. 1. § Ha csak egynek susárlott, messéke ki a nyelvét.*”⁹ Továbbá, megjelenik a *plágium* intézménye is, amelyet az követett el, aki mást rabszolgává tett, azaz elvonta személyes szabadságát.¹⁰ Erről a Második Könyv 20. fejezete szól: „*mivelbogy Istenhez méltó dolog és igen jó az embereknek, ha kinek-kinek az ő szabad szándéka szerint folytak élete napjai, annakokáért királyi végzésből rendeltetett: hogy ezentul senki az ispánok vagy vitézek közül szabad embert szolgaság alá vetni ne merjen. 1. § A mit ha ki gögös merészség ösztönéből tenni bátorzkodnék, legyen tudtára, hogy tulajdonából váltsa meg; a mely válttság király és ispán között oszoljon, mint a többi. 2. § De ha valaki, eddig szolgaságban tartatván, törvény előtt keres oltalmat az ő szabadságának és megtalálja azt, éljen csak a szabadsággal, és a ki őt szolgaságban tartja vala, válttságot ne adjon.*”¹¹

II.4. Személyiségi jogi utalások a Hármaskönyvben

A következő történeti megálló az 1514-es év, mégpedig Werbőczy István *Tripartitum* című munkája. A Bevezető 2. Cím 2. §-a kimondja, hogy: „*másképen pedig a jogot a törvényes parancsolatok gyűjteményének mondjuk, a melyek minket a jónak és igazságosnak követésére, vagyis a hasznosságra, méltányosságra, vagy az igazságot jelző valóságra szorítanak.*” Werbőczy a jogot közjogra és magánjogra osztja fel, a magánjogot pedig további három részre természetjogra, nemzetek jogára és polgári jogra. A természetjogról szóló szakaszban rögzíti, hogy minden ember egyenlő szabadsággal rendelkezik,¹² amely szintén fontos megállapítás a személyiségi jogok fejlődésének szempontjából, hiszen a Hármaskönyv abban az időben keletkezett, amikor az emberek egyenlősége még nem volt általánosan elfogadott tétel.

⁹ Wolters Kluwer: Ezer év törvényei. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=03700001.TV&searchUrl=/ezer-ev-torveny> (2024. 12. 14.)

¹⁰ Petrik: i. m. 17. o.

¹¹ Wolters Kluwer: Ezer év törvényei.

¹² Werbőczy István: Tripartitum. https://www.staff.u-szeged.hu/~capitul/analecta/trip_hung.htm (2024. 12. 10.)

II.5. A természetjog hatása a személyiségi jogok kialakulására

A *Tripartitum* természetjogi utalásai átvezetnek a természetjoghoz, ezen belül – hogy a történelmi idővonalon is tovább haladhassak –, a felvilágosodás természetjogához. A természetjog fő tétele, hogy a jog a természetből, Istenből, valamint az észből vezethető le, tehát a jogelvek a természet örök rendjén alapulnak, amely a hatályos jog felett áll és változatlan. A Bibliáról szóló bekezdésben már utaltam arra, hogy az Isten által adott törvények, mint alapelvek újra -és újra visszatérnek a jogfejlődés során, a természettel és ésszel való összefüggés érzékeltetésére pedig visszatérnek a Hármaskönyvhöz, mert az Előbeszéd 6. §-a véleményem szerint tökéletesen megfelel erre a célra: „*e szerint a természeti jogot kétféle értelemben vehetjük. Egyképen, ha az ember okos természetét tekintjük, a melyben az isteniekkel osztozik; és ekként az embert illető természeti jogot isteni jognak mondjuk. Másképen, ha az ember érzéki természetét tekintjük, melyben a többi állatokkal osztozik, ú. m. érzésben, mozgásban és ösztönben; ilyen értelemben azt mondjuk, hogy az embert illető jog természeti jog.*”¹³

A felvilágosodás időszakában (XVI. – XVII. század) a természetjog felemelkedése következtében előtérbe került az emberek közötti egyenlőség jelentősége, amely a személyiségi jogok mai érvényének alapja. Híres filozófusok különböző elméleteket alakítottak ki, melyek rengetegében könnyű elveszni, így csak néhány jól ismert gondolkodót és gondolatot emelnék ki.

Thomas Hobbes (1588-1679) tanainak egy fontos eleme az egyenlőség, de érdemes megjegyezni, hogy Hobbes ezt egy meglehetősen nyers példával érzékelteti: a természeti állapot „*bellum omnium contra omnes*”, amelyben tulajdonképpen mindenki elég erős ahhoz, hogy megölje akár a nála erősebbet is, a saját javait mindenki egyenlően védheti meg. Hozzáteszi azt is, hogy a természeti állapotban nincs helyes vagy helytelen, ezeket csak a jog határozza meg.

John Locke (1632-1704) szerint az alapvető jog „*az élethez és az élet örömeihez való jog*”. Továbbá, a „*Két értekezés a polgári államról*” című művében megfogalmazza, hogy minden ember „*ha már egyszer megszületett, joga van a megmaradáshoz, következképpen ételhez és italhoz és hasonló dolgokhoz, amelyeket a természet a létfenntartásához nyújt.*”¹⁴

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) pedig „*A társadalmi szerződésről*” című munkájában, az I. könyv VI. fejezetében a következőképpen fogalmaz: „*megtalálni a társulásnak azt a formáját, amely a köz egész erejével védi és oltalmazza minden tagjának személyét és vagyonát, s amelyben, bár az egyén egyesül a többiekkel, változatlanul csak önmagának engedelmeskedik és éppen olyan szabad marad, mint amilyen azelőtt volt.*”¹⁵

A felvilágosodás eszméi több, a személyiségi jogok kialakulásának szempontjából fontos dokumentumban is megjelentek: Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya (1787), a *Bill of Rights* (1789/91), Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (1789) és a *Code civil* (1804) is a fent említett

¹³ Werbőczy István: *Tripartitum*

¹⁴ John Locke: *Two Treatises of Civil Government* II. 25. Idézi: Súlyom László: *A személyiségi jogok elmélete*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1983. 67. o.

¹⁵ Jean-Jacques Rousseau: *A társadalmi szerződésről*. I. könyv. VI. fejezet. (Értekezések és filozófiai levelek. Budapest 1978. 467. o.) Idézi: Súlyom László: *A személyiségi jogok elmélete*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1983. 108. o.

filozófiákra épül. Példáim ismét azokat az elemeket szemléltetik, amelyek utalnak a mai személyiségi jogokra.

Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányának Preambuluma tartalmazza, hogy „*biztosítsuk a szabadság áldását magunk és utódaink számára*”.¹⁶

A *Bill of Rights* az Alkotmány kiegészítéseként rendelkezik a vallásszabadságról, a szólásszabadságról a sajtó szabadságáról és a szabad gyülekezés jogáról (*First Amendment*). Továbbá, a negyedik kiegészítés utal a magánlakás megsértésének tilalmára is.¹⁷

A francia *Code civil* egyik legfontosabb vívmánya, hogy elismerte a nem vagyoni károkat is.¹⁸ Korábban már kitértem rá, hogy a személyiségi jogok érvényesítésének problémája volt az, hogy a jogban a vagyoni és nem vagyoni jellegű javak elkülönítése nehézséget okozott, azonban Napóleon törvénykönyvében a probléma megoldódni látszott.

II.6. A modern személyiségi jogok korszaka: a XIX. század és a liberalizmus

Európában a XIX. században néhány ősi injúria korszerűsítésére került sor, ezek mellett a személyiségi jogok inkább a gazdasági pozíció biztosítását szolgálták.¹⁹ A személyiségi jogokkal szoros összefüggésben kialakult a versenyjog, valamint a vagyoni viszonyok is átalakultak, melynek következtében felértékelődött a névjog, különösen az üzleti név védelme tekintetében, valamint a szellemi alkotások védelmének igénye is kiszélesedett. Az általános személyiségi jogok bölcsője Svájc, ahol a személyiségvédelem gazdasági értéket nyert. Az *Obligationenrecht* 55. §-a a személyi viszonyok megsértéséről rendelkezik úgy, hogy pénzbeli elégtételre ad igényt. Ennek célja a nemvagyoni kártérítés jogának kiterjesztése volt. Svájcban elsősorban bojkottügyek kapcsán indultak ilyen perek.²⁰ Eugen Huber (1849-1923), a svájci Polgári Törvénykönyv megalkotója szerint a személyiség védelme „*az egész szociális törvényhozás alapja*.”²¹

II.7. A modern személyiségi jogok megjelenése a magyar törvényhozásban

A személyiségi jogok történetének áttekintése során már kitértem magyar jogi vonatkozásokra (I. István dekrétumai és Werbőczy István Hármaskönyve), azonban a XX. században, főleg a második

¹⁶ Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmánya. <https://svb.hu/wp-content/uploads/2016/07/alkotmany.pdf> (2024. 12. 09.)

¹⁷ Bill of Rights. <https://www.ushistory.org/documents/amendments.htm> (2024. 12. 09.)

¹⁸ *Székegy*: i. m. 295. o.

¹⁹ *Kecskés László: Polgári jog. A személyek joga.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs 2007. 413. o.

²⁰ *Kecskés*: i. m. 414. o.

²¹ Eugen Huber: *Das schweizerische Zivilgesetzbuch und die Presse.* Jahrbuch der schweizerischen Presse. 1905/1906. 32. és 35. o. Idézi: *Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1983. 22. o. és *Kecskés László: Polgári jog. A személyek joga.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs 2007. 414. o.

világháború hatására ezen jogok átfogó szabályozása egyre égetőbbé vált, így több országban, köztük Magyarországon is megkezdődött a személyiségi jogok érvényesíthetőségének kiszélesítése.

A magyar polgári jogban hosszú időn keresztül a Hármaskönyvre hivatkoztak, majd 1852-ben érvénybe lépett az Osztrák Polgári Törvénykönyv (OPTK). Eközben megkezdődött a magyar polgári kódex létrehozására irányuló kodifikáció is, ami azonban nagyon lassú folyamatnak bizonyult. 1928-ig folyamatosan készültek tervezetek, ezek közül a legjelentősebb az úgynevezett „Magánjogi törvényjavaslat”, amely a személyiségi jogok modern, az erkölcsi követelményeknek megfelelő módon szabályozza.²² A Magánjogi törvényjavaslat nem emelkedett törvényerőre, de Balás P. Elemér véleménye szerint: *„a jogéletnek a személyiségi jogra vonatkozó közfelfogását nagy tekintéllyel deklarálja s alkalmas arra, hogy a személyiségi iránt esetleg kishitű jogalkalmazót, vagy elméleti jogászt kedvezően hangolja és bátorítsa a személyiségi jog általános védelméből folyó követelmények megvalósítására, az egyes eseteknek az általános személyiségi jogi oltalom elve szerint való megítélésére.”*²³

1959-ben hatályba lépett a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, amely az első olyan magyar polgári jogi kódex, amely törvényerőre is emelkedett. A régi Ptk. is elismerte az általános személyiségi jogot, és az 1977. évi novella még egyértelműbben a független védelem mellett szólt.²⁴ Így a régi Ptk. IV. címe a személyek polgári jogi védelméről szól, ezen belül a VII. fejezet tartalmazta a személyhez és a szellemi alkotáshoz fűződő jogokat. A 76. § alapján a személyhez fűződő jogok sérelmét jelentette különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.²⁵

A szocializmus időszaka változást hozott a jogérvényesítés terén: ismét felmerült a kérdés, hogy a nem vagyoni jellegű jogok miképpen szabályozhatók egy olyan jogrendszerben, amely a vagyoni viszonyok szabályozására épül. A szocialista jogtudomány megalapozta a személyhez fűződő jogok függetlenségét a vagyoni jogoktól.²⁶ A személyiségi jogok megsértésének nem volt szankciója, ebből következett az is, hogy kevés ügy merült fel, hiszen az emberek nem ismerték a bíróság által, ezen jogok sérelme esetén nyújtható védelmet.²⁷

²² Szladits: i. m. 640. o.

²³ Szladits: i. m. 641. o.

²⁴ Súlyom: i. m. 20. o.

²⁵ 1959. IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről. 76. §: *A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.*

²⁶ Eörsi Gyula: A szocialista polgári jog alapproblémái. Budapest, 1965. 27. old; Súlyom László: A személyiségi jogok elmélete. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1983. 17. o. Idézi: Kecskés László: Polgári jog. A személyek joga. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs 2007. 415. o.

²⁷ Kecskés: i. m. 415. o.

III. Modern személyiségi jogok Magyarországon: a régi és az új Ptk. személyiségi jogi rendelkezéseinek összehasonlítása

Az új Ptk. 2014. március 15-én lépett hatályba, a régi Ptk.-hoz képest számos tartalmi és szerkezeti újítással. A korábbi közel hétszáz paragrafus közel ezerhatszázra bővült, bekerült a Ptk.-ba a családjog és a társasági jog, valamint számos olyan jogintézmény, amely korábban nem került szabályozásra.²⁸ A módosítások természetesen a személyiségi jogokra is kiterjedtek. Az első szembetűnő különbség, hogy a törvény „személyhez fűződő jogok” helyett a kifejezőbb „személyiségi jogok” elnevezést alkalmazza az ember – tág értelemben vett – magánszférájának védelmét biztosítani hivatott jogok jelölésére.²⁹

A következő fejezetben a régi és az új Polgári Törvénykönyv személyiségi jogi szabályait vetem össze, mindezt egy táblázattal kezdem, amelyben azon személyiségi jogi rendelkezések szerepelnek, amelyek mindkét törvényben megtalálhatók. A régi polgári törvénykönyvet választottam kiindulópontnak, ehhez hasonlítom az új Polgári törvénykönyv tartalmát és egyben szövegét:

1959. ÉVI IV. TÖRVÉNY	2013. ÉVI V. TÖRVÉNY
Második rész IV. cím VII. fejezet	Második Könyv Harmadik rész XI. cím
77.§: a névviseléshez való jog	2:43. § f) a névviseléshez való jog megsértése
78.§: a jó hírnév védelméhez való jog	2:43. § d) a becsület és a jóhírnév megsértése
79.§: sajtó- helyreigazítás, sajtószabadság, médiatartalmak alapvető szabályai [a 2010. évi CIV. törvény, valamint a polgári perrendtartásról rendelkező törvény állapítja meg az erre vonatkozó rendelkezéseket]	
80.§: képmással, hangfelvétellel való visszaélés	2:43. § g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése
81.§: levéltitok, magántitok, üzleti titok sérelme	2:43. § e) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése
82.§: a magánlakás és a jogi személy céljaira szolgálóhelyiségekhez fűződő jog	2:43. § b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése ³⁰

²⁸ Dancs Gábor: Az új Ptk. és a régi Ptk. „Fordítókulcsa” – interjú Sáriné Simkó Ágnessel, a kiadvány egyik szerkesztőjével. <https://ptk2013.hu/interjuj/az-uj-ptk-es-a-regi-ptk-forditokulcsa-interju-sarine-simko-agnessel-a-kiadvany-egyik-szerkesztojével/2247> (2024. 12. 23.)

²⁹ Vékás Lajos – Gárdos Péter: A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató, Budapest 2013. 56. o.

³⁰ Sajat készítésű ábra

A táblázat segítségével is jól érzékelhető, hogy a régi Ptk. kevesebb személyiségi jogot tartalmazott. A következő szakaszokhoz hasonló rendelkezések nem jelentek meg a régi törvényben:

- 2:43. § a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;
- 2:43. § c) a személy hátrányos megkülönböztetése;
- 2:44. § Közéleti szereplő személyiségi jogának védelme
- 2:50. § Kegyeleti jog.

Mindezek alapján felmerül a kérdés: mi az oka annak, hogy személyiségi jogok szabályozása kibővült, avagy az régi Ptk. miért tartalmazott kevesebb személyiségi jogi rendelkezést, mint a hatályos? Véleményem szerint kétféle magyarázat lehetséges: vagy azért nem nevesítette a régi Polgári Törvénykönyv a fent felsorolt személyiségi jogokat, mert azok alapvetőek, mindenki számára egyértelműek és számos jogterület alapjául szolgálnak, vagy esetleg azért maradtak ki, mert a törvény hatályba lépésének idején, az adott korban és rendszerben számos polgári jogi jogvita elkerülhető volt azzal, hogy még az egyik legjelentősebb törvény sem tért ki ezen jogok szabályozására. Az új Ptk. indokolása szerint a személyiségi jogok listájának bővüléséhez hozzájárul Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása is: a magánszféra védelme elsősorban a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 17. cikke alapján került szabályozásra az új Ptk.-ban, de az indokolás szerint ezt Európai Emberi Jogi Egyezmény 8. cikke erősíti meg, a 2000/43/EK irányelv átültetése pedig a hátrányos megkülönböztetés tilalmához kapcsolódik. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a technológia fejlődésének következményeit sem: az új Ptk. már nem tartalmazza a régi Ptk. 81. § (3) – (4) bekezdéseit, amelyek a 2003. évi XXVI. törvény (ún. „üvegseb” törvény) alapján kerültek a régi Ptk.-ba. E szabályok helye az adatvédelemre vonatkozó rendelkezések között és a közérdekű adatok alap-statútumában van.³¹

A válaszhoz a személyiségi jogok fejlődésének vizsgálata, és a történelmi körülményekkel való összevetése vezethet el, ugyanis a hatályba lépésének idején a régi Ptk. személyiségi jogi rendelkezéseinek száma csekélyebb volt az utolsó időállapotához képest. A második világháború után a személyiségi jogok tekintetében új szakasz kezdődött, ugyanis védelmük óriási kiterjedést nyert. Ennek okai a személyiségi jogok általánosodásában, az elismerésükre való igény erősödésében rejlenek, illetve abban, hogy az addig lényeges vagyoni összefüggés is lényegtelenné vált.³² Ennek a fejlődésnek az eredménye, hogy a személyiségi jogok és személyiségi jogvédelem körét a régi Ptk.

³¹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény XI. címéhez fűzött indokolás

³² *Súlyom*: i. m. 33. o.

1977. évi novellája lényegesen kibővítette, és véleményem szerint végső soron ez a folyamat vezetett ahhoz is, hogy az új Ptk.-ban szabályozott személyiségi jogok listája még bővebb. Érdekesség, hogy a régi Ptk. használta az „*egyenlő bánásmód*” kifejezést, amely a 2000/43/EK irányelv átültetése során az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvénnyel került a törvényszövegbe, felváltva a „*hátrányos megkülönböztetés*” kifejezést. Az új Ptk. visszatér az eredeti terminológiához melynek okai, hogy az egyenlő bánásmód terminus technikus szó szerint: hátrányos megkülönböztetés inverz fogalma, továbbá a „*hátrányos megkülönböztetés*” szóhasználat helyesebb, mert a dologi jog rendszeréhez jobban igazodik, valamint a személyiség jogok érvényesítése is abszolút szerkezetű jogviszonyokon keresztül realizálódik, illetve az irányelv egyenlő bánásmód fogalma is sajátos: kiterjed a hátrányos megkülönböztetésre, a zaklatásra, a jogellenes elkülönítésre, a megtorlásra és az ezekre adott utasításokra – mindezt az egyenlő bánásmód ernyője alá vonja.³³

Érdemes azt is megfigyelni, hogy melyek az új elemek: a társadalmi érzékenyülésének szinte tökéletes és éles tükre, hogy a személyiségi jogok skálája kiszélesedett. Véleményem szerint erre különösen jó példa a személy hátrányos megkülönböztetése tilalmának vagy a kegyeleti jognak a megjelenése.

IV. Záró gondolatok

A személyiségi jogok kialakulása egy rendkívül hosszú folyamat volt. Fontos ismét megemlíteni, hogy a korai szakaszokban említett szabályozásokat még nem lehet személyiségi jogoknak nevezni, de a mai személyiségi jogok előzményeként jelentkeztek. Az ember személyiségével kapcsolatos normák számtalan jogi megítélésen is átestek, a büntetőjogi, vagyoni jogi megítéléstől kezdve egészen addig, amíg a vagyoni jellegük eltűnt, mindeközben skálájuk folyamatosan bővült. Már korábban utaltam arra, hogy véleményem szerint a személyiségi jogok változása a társadalmi érzékenyülés tükre. Az említett folyamat és a fejlődés tendenciáinak megvizsgálása után pedig nem tartom kizártnak, hogy a személyiségi jogok köre a magyar jogban is tovább bővíthet a jövőben.

³³ *Vékás – Gárdos*: i. m. 57. o.